מפניני הפרשה - מאמר

"ענייך יונים"

יעקב אבינו עוזב את בית אביו, הולך לישיבת שם ועבר ומשם הולך לחרן לשאת אשה, לייסד עימה את בית ישראל.

בדרכו זוכה הוא למחזה הסולם ולהבטחה אלוקית: "והנה אנוכי עימך ושמרתיך בכל אשר תלך, והשיבותיך אל האדמה הזאת, כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דיברתי לך".

לפני יעקב אבינו ע"ה היה נבחר אחד ונדחה אחר, כגון: יצחק אבינו נבחר וישמעאל ובני קטורה נדחו, יעקב אבינו נבחר ועשיו נדחה. אבל מיעקב אבינו שמיטתו שלימה, ואין פסול בזרעו ביאורו רז"ל, שכמייסדה של האומה הישראלית לא רק ליעקב ניתנה הבטחה, אלא לישראל לדורי דורות, שגם אם יחטאו ובכל מקום שיפלו – בחיקו של הבורא יתברך הם נופלים!

רבי אריה לוין זצ"ל סיפר שבנעוריו זכה להסתופף בצל רבי חיים ברלין זצ"ל, בנו של הנציב מוולוז'ין זצ"ל: פעם, לפני קבלת שבת, ראה את רבו אומר "שיר השירים" בנעימה ובדבקות, ובהגיעו לפסוק: "הנך יפה רעייתי, הנך יפה עיניך יונים" פרץ בבכי. שאל רבי אריה: מדוע הרב בוכה, הרי פסוק זה נאמר בשבח ישראל?! ענה רבי חיים ואמר: "בכל פעם שאני מגיע לפסוק זה, נזכר אני במעשה שהיה!" וסיפר, שכאשר כיהן כרבה של מוסקבה הגיע לביתו אדם לא מבני הקהילה, וביקש לשוחח עם הרב ביחידות. האדם סיפר לו שהוא יהודי מתושבי העיר. נולד לו בן, והוא רוצה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. הרב בירך אותו על כך ותמה לפשר הסודיות. אמר לו אותו אדם, שמזה זמן רב ניתק קשר עם קיום המצוות, ומסתרו עם כמרים בתשמישי עבודה זרה, לכן אסור שיחשדו ביהדותו, כי אז יחרימוהו ויתרושש. לכן חייבת ה'ברית' להתבצע בסודיות.

הורה לו הרב לשלוח באותו יום את המשרתות מביתו, ובאותו יום בא לביתו. האב היה סנדק והרב מל ובירך, וביקש להודיעו ביום השלישי על שלום התינוק. ביום השלישי הגיע האב, בישר שהכל טוב וביקש לשלם. סירב הרב ליטול כסף עבור המצווה, התעקש האב, לשלם והרב ביקש ממנו שתמורה הוא מבקש תשובה לשאלה: הן יהודי מתבולל אתה, את בנך תגדל לבטח בחילוניות – מדוע סיכנת את מעמדך ופרנסתך ולמול את בנך?

והיהודי ענה: **"בעוונותי התרחקתי משמירת המצוות, אך מי יודע, יתכן ויום אחד אעריך חשבון נפשי ואשוב בתשובה, אבל כשנולד בני, חשבתי לעצמי: הרי יגדל בבית שאין בו ממן יהודי – אם יתעורר ליבו לחפש את שרשיו, כיצד יידע היכן לחפש, כיצד יידע מה לבקש?! על כן החלטתי למולו, שיהיה חותם היהדות בבשרו, וימצא את דרכו!"**...כשומעי זאת אמר הרב, הבנתי את הפסוק: "הנך יפה רעייתי, הנך יפה עיניך יונים". "הנך יפה - כשאת רעייתי", כאשר אנו דבוקים בה' ומקיימים מצוותיו, אין יופי כיופינו!

אבל גם אם יהודי סטה מדרך התורה והמצוות אינו מאבד מיופיו וזוהרו: "הנך יפה – עינייך יונים". על עיני היונים אמרו חז"ל שאין הגוזל מדדה מקינו אלא אם אם נמצא בקשר עין. כך אין יהודי מתרחק מה' יתברך עד ניתוק קשר, ולא מגיע לנקודת אל חזור". זכינו, ואלפי רבבות ישראל התקבצו בארץ האבות, זכו לקיום הבטחה **"והשיבותיך אל האדמה הזאת"** והתעוררות תשובה פוקדת את העם שבציון, ובע"ה יקויים בנו: **"כי לא אעזבך, עד אשר אם עשיתי את הדבר אשר דיברתי לך!"**

בין אדם לחבירו

על מורה להיזהר מאוד שלא לפגוע בתלמיד שלא כדין. לפעמים חייב מורה לנקוט אמצעי ענישה וכדומה, כדי לשמור על המשמעת בכיתה, או לטובתו של התלמיד ולמען התפתחותו והתקדמותו, אולם חשוב להדגיש שבמקרה כזה עליו לשקול היטב את השפעת תגובתו על עתיד הילד.

כלומר על המורה לשקול היטב היטב את נחיצות פעולותיו, ולקחת בחשבון את ההשפעות לטווח רחוק שתיגרמנה מהם. לדוגמא: את ההשפעה העתידית של סיפור או תיעוד מגרעותיו של הילד.

שואל ומשיב

שאלה: כשמגישים פירות בסעודות שבת ויום טוב לברך עליהם, האם מותר לכתחילה להשאירם עד לאחר ברכת המזון, כדי להרוויח ברכות אחרונות שאחר הפירות, ולהשלים בכך מאה ברכות?

תשובה: במסכת מנחות מג:, אמר רבי מאיר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ואמרו בגמרא שם, שבשבת ויום טוב, שאין בתפילה אלא שבע ברכות, יש להשתדל להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות.

זו לשון הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תפלה הלכה טו': "חייב אדם לברך מאה ברכות בין הלילה והיום שבכל יום ויום. ובשבתות וימים טובים שהתפילה שבע ברכות, צריך להשלים מאה ברכות בפירות וירקות. כיצד? אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל פרי ומברך לפניו ולאחריו..." כתב הלחם משנה, שבודאי אין כוונת הרמב"ם שיאכל פרי ויברך לפניו ולאחריו ושוב יאכל אחר כך מהפרי עצמו, ויברך שנית לפניו ולאחריו, שבזה גורם לברכה שאינה צריכה, וכבר אמרו חז"ל בברכות לג. כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא, אלא כוונתו שאם אכל ירק ולא היה בדעתו לאכול יותר בעת ההיא, זמן מה אחר כך יחזור ויאכל פרי כדי להשלים מאה ברכות, ובזה לא נחשב גורם ברכה שאינה צריכה, הואיל ובשעה שאכל מתחלה לא היה בדעתו לאכול יותר.

בשו"ת רבינו משה גלאנטי סימן לח' כתב, שאעפ"י שבשבת המצווה להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות, אינו רשאי לברך על הפירות שלפניו, על כל פרי ופרי בפני עצמו, שזוהי ברכה שאינה צריכה. אולם רשאי לומר לבני ביתו שלא יביאו לפניו מיני הפירות שיאכל בפעם אחת, אלא יביאו לפניו אחד אחד ולאחר שיברך על פרי אחד, יביאו לפניו מין פרי אחר, ואז רשאי לברך על כל אחד ואחד, כיון שאינם לפניו על השולחן, לא נחשב כברכה שאינה צריכה.

סיכום: מותר להניח את פירות הקינוח בסעודת שבת ויו"ט עד לאחר ברכת המזון, כדי לברך לפניהם ולאחריהם, ולהשלים מנין מאה ברכות.

אין בזה לאיסור גורם ברכה שאינה צריכה. וטוב שיבקש להביאם רק לאחר ברכת המזון. (עפ"י שו"ת יחווה דעת חלק ו' סימן כו')

מפניני הפרשה - רעיון

פנה הודה - לא לגמרי!

"ויצא יעקב מבאר שבע" – מפרש רש"י למה הזכיר יציאתו, אלא מלמד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה.

במדרש שאלו, הרי עדיין נשארו בבאר שבע יצחק אבינו ורבקה אמנו. ותירצו שאינה דומה זכות שני צדיקים לשלושה: כל צדיק והשפעתו, לכל צדיק אורו, זיוו והדרו. אומנם יעקב אבינו היה: "יושב אהלים" - שוקד על תלמודו בצנעה. אולם גם צדיק כזה רבה השפעתו בקרני אור סמויות, מאיר לכל סביבותיו.

יש זמנים שפועלת קדושה באדם, אבל הוא לא מודע למעלתה, לכן הוא מסתכל בעצבנות בשעון, מתי תצא כבר השבת, מקפל את הטלית לקראת סוף התפילה וכדומה. מתי יהיה מודע למעלת הקדושה? - רק כשיוצא הוא לעולם החולין, רק אז תחוש נפשו בירידה, בחומריות, בשיממון...

הצל"ח על מסכת ברכות, מבאר מדוע הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו. - משום שהמקום התקדש בתפילתו הקודמת, קדושה העוזרת לתפילה הנוכחית שתתקבל בקלות. אם כן, למרות שככלות המצווה והעבודה "פנה הודה פנה זיוה ופנה הדרה", לא פנה לגמר. אחד מיסודות תורת הקבלה הוא: אור שנגוז, הותיר אחריו רושם קלוש שהוא כלי לקבלת האור הבא.

אמרו שאם ישמרו ישראל שתי שבתות כהלכה הם נגאלים מדעו? מפני שהשבת הראשונה הייתה מותירה רושם גדול, עד שהשבת השניה היתה מביאה לגאולה! לכן, אין להתייאש מקושי עמל תורה, תפילה וכו'. ההתחלות קשות, אך סוללות הן דרך להמשך שיהיה קל יותר- "מצוה גוררת מצוה". סוף התורה, "לעיני כל ישראל", נוטריקון כלי. כל סיום יוצר כלי המיקל את ההמשך להתעלות מתמדת!

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אהרון בן שרה שרון ע"ה

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו

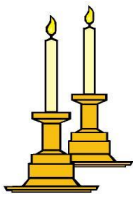
אליהו בוקובזה בן ורדה ז"ל	חיים בן תמר ואברהם סהר ע"ה	שרה שרה בת מרים כהן ע"ה	שרה בת אליהו יונגר ע"ה
ניר בן דרורה ארזוני ע"ה	משה בן מרים מוסאי ע"ה	ג'ונג'ון בת יעקב תפילין ז"ל	פרחה בת לולו ניסים ז"ל
ציון בן רחל אזרד ז"ל	רחמים בן אסתר ברוכיאן ז"ל	סימונה בת מרסדס אלמליח ע"ה	

בס"ד יא' לחודש כסלו ה'תשפ"ד
שנה שלושים גליון מספר 09
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת ויצא
מפטירים
ספרדים ותימנים:
"ועמי תלואים" (הושע יא')
אשכנזים "ויברח יעקב" (הושע יב')

חשמונאים (שעון חורף)
כניסת שבת וחג: 16:19
יציאת שבת וחג: 17:17
זמן רבנו תם: 17:47

מצוות ציצית עפ"י שו"ע בסימן ח' ופוסקים אחרונים

הקדמה

מצות עשה מן התורה שמי שיש לו בגד צמר או בגד פשתים שיש בו ארבע כנפות, ורוצה ללובשו, צריך להטיל בו ציציות בארבעת הכנפות. ומדרבנן חייב גם בבגד מסוגי בד אחרים. אומנם אין אדם מצווה ללבוש בגד כזה, כדי לחייב את עצמו במצווה זו, אך טוב ונכון שיעשה כן. שהרי מעלת מצווה זו גדולה מאוד, ואמר רבי שמעון בר יוחאי במסכת מנחות דף מג: כל הזריז במצווה זו - זוכה ומקבל פני שכינה, כתיב הכא: וראיתם אותו, וכתיב התם: את ה' אלוקיך תירא ואותו תעבוד.

שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות כולן, שנאמר (במדבר טו, לט): "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם"

נשים פטורות ממצווה זו, מפני שהיא מצוות עשה שהזמן גרמה, שהרי כסות לילה פטורה מציצית, וכל מצוות עשה שהזמן גרמה, נשים פטורות.

מקור אחד למצווה זו בתורה הוא בחומש במדבר פרק טו': **"ויאמר ה' אל משה לאמר: (לח) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם..."**

מקור שני למצווה זו הוא בחומש דברים פרק כב': **"גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה"**

ספר החינוך מצוה שפ'

"...ועשו להם ציצית וגו'. וזה החיוב הוא כשיהיה לבגד ארבע כנפים או יותר, דכתיב (דברים כ"ב, י"ב), על ארבע כנפות כסותך, ויש בכלל חמש או יותר ארבע. ויהיה שיעורו גדול כדי שיוכל להתכסות בו ראשו ורוב גופו של קטן המתהלך בשוק לבד מבלי שומר...ושיהיה הטלית מצמר או מפשתים. זהו הבגד שאנו חייבין להטיל בו ציצית כשנתכסה בו. היה חסר דבר אחד מכל אלה, כגון שיש לו פחות מארבע כנפים, או שיעור גדלו פחות מזה שאמרנו. או שהוא משאר המינין, פטור מן הציצית מן התורה, כגון בגדי משי...שאין נקרא בגד סתם אלא בגד של צמר רחלים וכבשים או בגד פשתים, וכן לעניין צרעת הבגד..."

"שורש המצוה נגלה בכתוב, שהיא למען נזכור כל מצוות השם תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזיכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בו תמיד ועיניו ולבו עליו כל היום, וזהו שנאמר בו בכתוב (במדבר ט"ו, ל"ט), וזכרתם את כל מצות ה'.

ואמרו חז"ל (תנחומא קרח י"ב), כי מלת ציצית תרמוז לתרי"ג מצוות עם צירוף שמונה חוטין שבציצית וחמשה קשרין שבו. ועוד אומר לי לבי שיש בו רמז וזיכרון שגופו של אדם ונפשו הכל לה' ברוך הוא, כי הלבן רמז לגוף שהוא מן הארץ שנבראת מן השלג שהוא לבן, כדאשכחן בפרקי רבי אליעזר (פרק ג'), הארץ מהיכן נבראת, משלג שתחת כסא הכבוד. וחוטין רמז אל הגוף, בעניין אמרם כי תחילת בריאת הגוף הוא כעין חוטין..."

בגד שיש בו יותר מארבע כנפות

נאמר בתורה בחומש דברים פרק כב': **גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה"** - מה הדין אם יש לבגד פחות או יותר כנפות?

מקור בתלמוד

בתלמוד אנו מוצאים שני מקורות העוסקים בכך, במסכת מנחות דף מג: מובאת ברייתא ממנה עולה שבגד שיש בו פחות מארבע כנפות פטור מציצית, אבל בגד שיש בו יותר מארבע כנפות חייב בציצית: "...**לכדתניא**: (**דברים כ"ב**) **על ארבע כנפות כסותך, ארבע - ולא שלוש; אתה אומר: ארבע ולא שלוש, או אינו אלא ארבע ולא חמש? כשהוא אומר: אשר תכסה בה - הרי בעלת חמש אמור, ומה אני מקיים על ארבע? ארבע ולא שלש; ומה ראית לרבות בעלת חמש ולהוציא בעלת שלש? מרבה אני בעלת חמש שיש בכלל חמש ארבע, ומוציא אני בעלת שלש שאין בכלל שלש ארבע...**" **מפרש רש"י: ולא שלוש – דטלית בעלת שלוש פטורה. אשר – ריבויא.**

לעומת זאת במסכת זבחים דף יח: מובאת ברייתא ממנה עולה שבגד שבו שלוש כנפות וגם בגד שבו חמש כנפות פטורים מציצית: "...**ותניא אידך: על ארבע כנפות כסותך - ארבע ולא שלש, ארבע ולא חמש...**"

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן בשו"ע סימן י' - א' פסק להלכה כברייתא במסכת מנחות: בגד שיש בו שלוש כנפות פטור מציצית ואם יש יותר מארבע כנפות חייב בציצית.

"**טלית שאין לה ארבע כנפות, פטורה. יש לה יותר מארבע חייבת ועושה לה ארבע ציציות בארבע כנפיה המרוחקות זו מזו יותר**".

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן בהלכות ציצית סימן י' מבאר שמשני סיבות נפסק להלכה כמו הברייתא במסכת מנחות. א. מפני שכתוב: "אשר תכסה בה" למדים שבגד הראוי לכיסוי – שיש לו ארבע כנפות או יותר חייב בציצית. ב. ראוי לפסוק כמו במסכת מנחות ששם מרוכזים עיקרי דיני הציצית.

משנה ברורה

במשנה ברורה סימן י' ס"ק ג' מציין שיש פוסקים שפסקו שבגד שיש בו יותר מארבע כנפות פשור מציצית, ולכן לכתחילה אין לעשות בגד עם יותר מארבע כנפות: "...**ויש פוטרין לכן אין לעשות בת חמש לכתחילה**..."

כמו כן מדגיש המשנה ברורה שבבגד שיש בו יותר מארבע כנפות, אם שמים ציציות על יותר מארבע כנפות, עוברים על איסור - "בל תוסיף".

הערה: חשוב להדגיש שמבחינה הלכתית רק קצה פינתי בבגד נחשב לכנף, אך אם הוא מעוגל אינו נחשב לכנף, ולכן בציצית שיש בה יותר מארבע כנפות (פינות), אפשר לעגל את הפינות היתרות על ארבע.

סיכום

מצוות ציצית חשובה ושקולה כנגד כל המצוות כולן. החיוב הוא בבגד שיש לו ארבע כנפות. אם יש בו פחות מארבע כנפות פטור מציצית ואם יש בו יותר מארבע כנפות חייב בציצית רק בארבע כנפות.

פינת העורך

הקב"ה מבטיח ליעקב: "**הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה**" (כח – יג') רמז יפה מהמגיד מקוז'ניץ – ארץ זו שנשכבת עליה לאורך ולרוחב, כדי לקבלה: לך אתננה - מכיוון שאתה כל כך משתוקק לקבלה- קבל תקבל אותה.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אליה אברהם בובליל הי"ו נכד לסבא יצחק וסבתא יעל חנימוב הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אורי בן וורד ואליהו נקש הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הגדרת פרי העץ/האדמה לגבי הברכה עליהם

הגדרה מספר אחד צמח המתחדש משנה לשנה

לסיכום נושא המאפיינים של צמח המתחדש משנה לשנה כדי להגדירו כירק ושהברכה על פירותיו היא **'בורא פרי האדמה'**, או כאילן ושהברכה על פירותיו היא **'בורא פרי העץ'**.

לדעת הרא"ש והתוספות – אם צריך לזורעו מחדש כל שנה – הברכה על פירותיו 'בורא פרי אדמה' אם מתקיים משנה לשנה, ואפילו מתחדש משורשיו – הברכה על פירותיו 'בורא פרי העץ'

לדעת רש"י והגאונים – אם צריך לזורעו מחדש כל שנה – הברכה על פירותיו 'בורא פרי אדמה', ואם מתקיים משנה לשנה על ידי שמתחדש משורשיו – הברכה על פירותיו 'בורא פרי האדמה', ואם מתקיים משנה לשנה באופן שגזעו וענפיו קיימים – הברכה על פירותיו 'בורא פרי העץ'. ענפיו יוצאים מהשורש או מהגזע

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רג' סעיף ב' שעל תותים הגדלים בסנה מברכים בורא פרי האדמה, ובסעיף ג' שעל המאוזי"ש (בננה) מברך בורא פרי האדמה, אם כן יוצא שמרן פוסק להלכה כשיטת רש"י והגאונים.

אולם נחלקו הפוסקים האחרונים:

יש אומרים שפסיקת מרן היא פסיקה ודאית ולא מספק, ולכן מי שבירך עליהם בורא פרי העץ לא יצא.

ויש אומרים שפסיקת מרן אינה פסיקה ודאית, אלא מסתמכת על הכלל שאם בירך על פרי העץ בורא פרי האדמה, יצא, ולפי זה מי שבירך על בננה בורא פרי העץ יצא.

הגדרה מספר שתיים - ענפיו יוצאים מהשורש או מהגזע

עפ"י התוספתא בכלאים פרק ג', יג' - כל צמח שמוציא את עליו מהשורש, נחשב לעשב ומברך עלי פירותיו בורא פרי האדמה, וכל צמח שמוציא עליו מענפיו, נחשב אילן הוא ומברכים על פירותיו בורא פרי העץ. מהר"י קאפח, ביאר שלזה הסכים הרמב"ם.

הגדרה מספר שלוש פרי בשנה הראשונה לזריעתו

עפ"י הרדב"ז, סימן נוסף להבדיל בין אילן/עץ שפירותיו חייבים בעורלה, לבין צמחים שהם בגדר של ירק ופטורים מעורלה והוא – כל צמח שזורעים אותו בזרעים, ומהזרעים צומח צמח שעושה פרי באותה שנה נחשב לירק, אין פירותיו חייבים בעורלה, ועל אכילת פירותיו מברכים בורא פרי האדמה.

הגדרה מספר ארבע גיזעו / ענפיו חלולים

מדברי מהר"י האגיז בשו"ת 'הלכות קטנות' חלק א' סימן פג', יוצא שיש עוד סימן להבדיל בין אילן/עץ שפירותיו חייבים בעורלה, לבין צמחים שהם בגדר של ירק ופטורים מעורלה והוא – אם ענפיו חלולים מבפנים, הרי זה נחשב לירק, אינו חייב בעורלה והברכה על פירותיו בורא פרי האדמה.

תיאור צמח פטל אדום והברכה על פירותיו

הפטל האדום הוא שיח בגודל בינוני (בגובה מטר אחד עד שלושה מטרים) הצומח מחדש מדי שנתיים. הצמח מעל פני הקרקע נראה כצמח דו שנתי, אך מערכת שורשיו היא רב שנתית.

בשנה הראשונה מצמיח השיח מערכת ענפים מהירה וגבוהה, ומגיע כמעט לגובהו המירבי. בשנה זו בדרך כלל לא יצמיח השיח פרחים.

בשנה השנייה השיח פורח בשלהי האביב, עם פרחים קטנים (בקוטר של כסנטימטר), שכמו כלל משפחת הוורדיים בעלי חמישה עלי כותרת.

כמו מרבית מיני הפטל, צורת הקיבוץ היא במעגל סביב העוקץ, כשמרכז המעגל חלול. בניגוד לפטל השחור (אוסנה), נוטה פרי הפטל האדום להתפרק לכדוריות הבודדות עם הקטוף. כמו כן, בניגוד לשאר מיני הפטל, קני הענפים של הפטל האדום אינם קוצניים.

הברכה על אכילת פירותיו היא "בורא פרי האדמה" זאת עפ"י הגדרה מספר אחד.

תיאור צמח פטל שחור והברכה על פירותיו

פטל שחור (אוסנה) הוא פרי יער גדול יחסית בגוון סגול כהה עד שחור, אשר מורכב מהרבה גרגרים קטנים המוכרים מצורת הפטל. הפטל השחור גדל על שיח קוצני רב שנתי, כאשר פרחיו, שצבעם לבן, פורחים באביב והפרי מוכן לאסיף בקיץ.

משנה ברורה

על מה שפסק מרן בשו"ע בסימן רג' סעיף א': **"על התותים הגדלים בסנה, בורא פרי האדמה"**.

כתב במשנה ברורה בס"ק א' שכוונת מרן היא לתות שדה (מוי"ל בע"ר) ופטל (מאלינע"ס).

בהמשך כתב שיש מיני תותים ומיני פטל הגדלים באילנות, שמתקיימים משנה לשנה ולכן הברכה על אכילת הפירות של מינים היא בורא פרי העץ.

נראה שדברי המשנה ברורה שבהמשך מתייחסים לפטל שחור, שאכן הוא מין אילן המתקיים משנה לשנה – לכן הברכה על פירות הפטל שחור "בורא פרי העץ".

תיאור צמח אוכמניות והברכה על פירותיו

צמח האוכמנית הוא שיח נשיר וגבוה, הנושא פירות בצורת ענבה כדורית בצבע סגול כהה.

השיח יכול להתנשא לגובה של עד שלושה מטרים. הגזע מתקיים ומניב פרי במשך כמה שנים. לצמח האוכמנית יש נטייה טבעית להצמיח נצרים מהשורשים בדומה לרימון.

כאשר כושר הנבת הפרי יורד במידה משמעותית, מחליפים את הגזע באחד מהנצרים שפרצו ממערכת השורשים. מבחינה הלכתית נחשבים נצרים אלו לצמח חדש שיש למנות לו שנות ערלה.

כדי להימנע ממצב שבו יש על העץ בו זמנית פירות מותרים ופירות ערלה האסורים באכילה ובהנאה, יש להקפיד ולהסיר את הנצרים בכל שנה.

אם מעוניינים לחדש את העץ מהנצרים, יש להסיר את הפרחים הגדלים על הנצרים לפני שיתפתחו לפירות במשך שלוש שנות הגידול הראשונות. וליהנות מהפירות בשנה הרביעית, וגם לזכות במצוות חילול נטע רבעי.

הצמח נפוץ ביערות אמריקה הצפונית ובמזרח אסיה. לאוכמניות יש מגוון זנים, בעלי פירות בצבעים שונים: סגול, כחול, אדום, ורוד ועוד...רוב זני האוכמניות דורשים מזג אוויר ממוזג ומנות קור.

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רג' ס"ק ג' הביא את דעת המגן אברהם שיש לברך על פירות האוכמניות "בורא פרי העץ", אך ציין גם את מנהג העולם לברך עליהם "בורא פרי האדמה".

"...ופירות שגדילין על אילנות קטנות אף שגבהן פחות משלושה טפחים כמו יאגד"ש (אוכמניות) שחורים דעת המגן אברהם ועוד כמה אחרונים לברך עליהן בורא פרי העץ אך העולם נוהגין לברך בורא פרי האדמה, ואפשר דטעמם דלא חשיבי כל כך פרי".

שו"ת אגרות משה

מתוך כך שהמשנה ברורה כתב שגובהו של צמח האוכמנית הוא פחות משלושה טפחי, נראה שדבריו מתייחסים לסוג אחר של צמח שקוראים לפירותיו "אוכמניות", שהרי גובהו של צמח האוכמניות המוכר לנו כיום, הרבה יותר משלושה טפחים.

אכן בשו"ת 'איגרות משה' אורח חיים חלק א' סימן פה' עמד על כך, ומסקנתו היא שאוכמניות שגדלים על אילנות שגובהן יותר משלושה טפחים ברכתם "בורא פרי העץ" לכולי עלמא.

שם ומשפחה _____

ראובן מתגבר על יצרו ונמנע מגזל

ראובן בנו בכורו של יעקב אבינו יצא לשוח בשדה. היה זה יום חם ולוהט. הוא יצא מהעיר ונכנס לגנים ופרדסים, שם ראה תפוחים ורימונים לרוב והם טובים למאכל ונאים למראה.

אמר ראובן בליבו: "יפים הם הפירות האלה וגם טעימים מאוד, הלוואי והיו גם לאבי גנים ופרדסים כאלה".

המשיך ראובן בדרכו. ומכיוון שהיה אותו יום חם ובוער, והוא היה עייף וצמא מאוד, נשען תחת עץ תפוחים, הכל היה שקט, אפילו הציפורים לא צייצו, כי הסתתרו מפני חום השמש. ואנשים לא נראו בכל הסביבה, כי יצאו לעבודתם בקציר החיטה. ישב ראובן תחת עץ כשנפשו מתענה מרוב צימאון, ולשונו דבקה אל חיכו, גרונו יבש, וכל גופו התמלא זיעה.

לפתע נשבה רוח חמה והניעה את התפוחים, טילטלה אותם, עד שהגיעו קרוב לפיו של ראובן העייף. לרגע חשב לשלוח ידו ולאכול מהם, אך מיד קפץ ממקומו כמי שנשכו נחש, והתרחק מן העץ ומעל פריו הנחמד, כי זכר ראובן את צוואת אביו: "אל תיגע בני בכל דבר שאינו שיך לך, כי אלוקים יודע ורואה הכל וממנו תירא". התגבר ראובן על צימאונו, ולא נגע ולא אכל מהתפוחים אשר בגן, ויצא לשוב לביתו.

האהבה ואחווה ששוררת בביתו של יעקב אבינו

הלך ראובן דרך שדות הפקר ומצא שם דודאים שהפיצו ריח נפלא. הסתכל בהם וראה שדומים הם לתפוחים קטנים. אמר ראובן: "מאלה שמצאתי בשדה והם הפקר, אקח לי"- קטף מהם והביאם לאימו. כעבור זמן, ילדה לאה אימו ליעקב שני בנים נוספים, את יששכר ואת זבולון. אמרה לאה: "זבד (מתנה) טוב זבדני אלוקים" ולכן קראה את שמו זבולון.

כמה יפה הוא בית בו שוררת אהבה ואחווה בין כל בני הבית. כשהרתה לאה שוב, התפללה לה': "אל מלא רחמים, אני יודעת ששנים עשר בנים ייוולדו ליעקב בעלי ואני ילדתי כבר שישה בנים, זילפה ובלהה ילדו כל אחת שנים, אם אלד בן שביעי ליעקב, תהיה רחל אחותי שפלה יותר מהשפחות, על כן מתחננת אני לפניך ה', כי תרחם על אחותי ותן לה ללדת שני בנים ולא תהיה פחותה משפחותיה. לכן אם הילד שבקרבי בן - החפץ אותו לבת".

שמע ה' לקול תחנוניו לאה והפך את הבן שבבטנה לבת. ילדה לאה בת וקראה דינה, כי אמרה: "ירחם ה' על אחותי ויהפוך את דינה הקשה לטוב". גם בלהה וזילפה התפללו לה' ואמרו: "דיינו בבנים", וכולן צרפו עצמן אל תפילתם של יעקב ושל רחל "שיפקוד ה' את רחל ויתן לה בנים". ואכן כעבור זמן, שמע הקב"ה את תפילתם ונפקדה רחל.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. מה הניח יעקב מתחת לראשו כשלן בבית אל בדרכו לחרן?

א. שק שינה מקופל. ב. כרית מפוך שלקח מביתו.

ג. אבנים שאסף מהמקום ד. מרוב התרגשות לא לן, אלא למד תורה.

2. את מי ראה יעקב בא אל הכאר עם צאנו של לבן?

א. את בנות לבן - לאה וזילפה. ב. את בנות לבן - לאה ובלהה.

ג. את בתו של לבן - רחל. ד. את בלהה וזילפה שפחותיו.

3. בתה של מי הייתה דינה?

א. בת בלהה. ב. בת זילפה. ג. בת רחל. ד. בת לאה.

4. מה שמו של הבן / שמם של הבנים שנולד/נולדו לרחל בפרשתנו?

א. יוסף ובנימין. ב. יוסף וראובן.

ג. בנימין וזבולון. ד. יוסף בלבד.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "אך עצמי ובשרי" (פרק כט') מה כוונת לבן באומרו זאת ליעקב?

א. אני אוהב אותך מאוד כבן משפחה. ב. רצוני בשותפות מלאה איתך.

ג. אני מאוכזב שלא הבאת מתנות. ד. נולדנו באותו מזל, וגורלנו דומה.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. "הפעם אודה את ה'" (פרק כט') מדוע הודתה לה' על לידת יהודה?

א. ראתה ברוח הקודש שממנו יצא משיח. ב. ניכר היה בו שהוא פיקח.

ג. הוא היה הראשון יותר מחלקה בשבטים. ד. תשובות א' וג' נכונות.

7. למה התכוונו רחל ולאה באומרם "..חֲעוֹד לָנוּ חֵלֶק..." (פרק לא')?

א. איננו מצפות לקבל ירושה עם הבנים. ב. לא קשה לנו עזיבת אבינו.

ג. עזבנו את דרכו של אבינו ונקיים אנו מעבודה זרה. ד. א' וג' נכונות.

8. מה הסיבה שאומר יעקב לנשיו, שבגללה הוא צריך לשוב לא"י? (לא')

א. שהוא מפחד מלבן. ב. שהוא צריך לשלם את נידרו לה' כשברח מעשיו.

ג. משנולד יוסף שוב אינו ירא הוא מעשיו. ד. שהוא מתגעגע להוריו.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ז' ו ח'

9. מה אנו למדים מחלום יעקב? (פרק כח')

א. שלא ראוי לישון בשדה פתוח. ב. עד כמה חשוב לכוון בתפילה.

ג. שאין חלום ללא דברים בטלים. ד. שאין תורה כתורת ארץ ישראל

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ה' עד ח'

10. מה אומר ה' ללבן בלילה לפני שהוא משיג את יעקב? (פרק לא')

א. שלא לשכנעו ולשחדו לחזור. ב. שלא יאיים עליו שיפגע בו אם לא יחזור.

ג. הסביר ללבן שיעקב הלך מעמו לפי ציווי. ד. כל התשובות נכונות.

התשובות הנכונות לפרשת חיי שרה:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(בא תשעה') (שיעור 523)

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור ויעצור וירומם וינשא את מאיר וסיגל עקנין הי"ו וכל משפחתם - מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם וכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: **"ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך"** וכן: **"יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".**